

Motion till riksdagen 2005/06:N338

av Maria Wetterstrand m.fl. (mp, -)

För en hållbar energipolitik

Motionen delad mellan flera utskott

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Energi politikens utmaningar	4
Fossilgasen	4
Gasutbyggnad oförenlig med klimatmål	5
Föråldrat gasbeslut	6
Gasen behövs på annat håll	7
Gas för fordon	7
Gas utanför nätet	8
Kraftvärmebeskattning	8
Oljan.....	9
Eldningsolja har minskat, men inte drivmedel	10
Genomslag för nya principer 2004–2005	10
Mål att minska fossilberoendet.....	11
Industrin och oljan.....	11
Torv.....	12
Vattenkraften.....	13
Kärnkraften	14
Effekthöjning i kärnkraftverk	14
Höjd säkerhetsnivå	16
Försäkringsansvar m.m.	16
Kabel för finsk reaktor	17
Vindkraft	18
Solvärme	18
Energiforskning.....	19
Koldioxidseparation och förvaring.....	20
Effektivare energianvändning	22
En effektivare elmarknad	23
Drivmedel	24

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en stor utbyggnad av fossilgasnätet är oförenlig med de av riksdagen beslutade klimatmålen och därför oacceptabel.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utbyggnad av fossilgasen inte skall tillåtas spela någon roll för avvecklingen av kärnkraften i Sverige.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen mer aktivt än tidigare skall väga in klimat- aspekter, och särskilt förenligheten med uppsatta klimatmål, i tillstånds- prövning av fossilgasprojekt enligt miljöbalken och naturgaslagen.
4. Riksdagen beslutar att sloandet av koldioxidskatt för högeffektiv kraft- värme villkoras med att de uppsatta effektivitetskriterierna skall gälla i verklig drift på årsbasis.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att nästa fördelningsplan för utsläppsrätter skall vara mer re- striktiv i tilldelningen av rätter till kraftverk, värmeverk och kraftvärme- verk med anledning av sänkningen av koldioxidskatten för sådana an- lägningar.²
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall föreslå tydliga mål för minskning av olje- beroende och beroende av andra fossila bränslen och att planer tas fram för att minska den samlade förbrukningen av oljeprodukter i alla sektorer.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att koldioxidskatten för lätt industri på sikt bör höjas och att undantag och nedsättningar från skatten för industrin i högre grad skall villkoras med långsiktiga energiavtal med staten.³
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en koldioxidrelaterad registreringskatt för bilar.³
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att torv behandlas som ett fossilt bränsle senast från 2008 vad gäller såväl elcertifikat som energi- och koldioxidbeskattning.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en ny likströmskabel till Finland inte skall byggas.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att om kabeln till Finland ändå byggs så skall finansieringen omförhandlas så att Finland står för större delen av kostnaden.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall säga nej till alla krav på termiska effekt- höjningar vid svenska kärnkraftsreaktorer.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall upphäva sekretessen kring vilka säkerhets- krav Kärnkraftinspektionen ställt på de olika kärnkraftsreaktorerna, när dessa säkerhetsförbättringar skall vara genomförda och till vilket belopp de kostnadsbedömts.⁴

Fel! Okänt namn på

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Kärnkraftinspektionen inom en snar framtid skall få väsentligt bättre ekonomiska resurser.²
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att en vindkraftsutredning tillsätts för att jämföra planlagstiftningen i Sverige med den i Danmark, Tyskland och Spanien för att ge förslag på åtgärder som påskyndar utbyggnaden av vindkraft i Sverige.⁵
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att en solvärmeutredning bör tillsättas för att föreslå åtgärder som leder till en snabbare och mer långsiktig utbyggnad av solvärmens i Sverige, i linje med vad som sker i Österrike och Tyskland.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om vikten av forskning om förnybar energi.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att den svenska linjen gentemot EU bör vara att separation och förvaring av koldioxid är en teknik som inte skall prioriteras.²
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Vattenfall skall minska koldioxidutsläppen med kvantitativa och näraliggande mål.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Vattenfall inte skall investera i ny kolkraft eller brunkolskraft.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att en myndighet för energieffektivisering inrättas.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att en utredning tillsätts med syfte att lämna förslag om en större reformering av elmarknaden och speciellt skall förslaget att avskaffa elhandlarna och låta kunderna köpa direkt till spotmarknadspris utredas liksom möjligheter att reformera taxestrukturen.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige inom EU skall verka för att gränsen för etanol i låginblandning skall höjas.²

¹Yrkande 4 hänvisat till FiU.

²Yrkandena 5, 14, 18 och 23 hänvisade till MJU.

³Yrkandena 7 och 8 hänvisade till SkU.

⁴Yrkande 13 hänvisat till KU.

⁵Yrkande 15 hänvisat till BoU.

Fel! Okänt namn på

Energipolitikens utmaningar

Energipolitikens utmaningar är idag framför allt två: att minska miljöpåverkan och att minska oljeberoendet. För att nå fram till en hållbar försörjning av el, värme, kyla, drivmedel och industriprocesser krävs att vi radikalt minskar användningen av fossila bränslen och uran.

Vi befinner oss i flera avseenden vid ett vägskal, både vad gäller olja, gas, kärnkraft och torv.

Fossilgasen

Frågan om utbyggnad av fossilgas (naturgas) är åter aktuell. Om energiindustrins planer förverkligas kommer koldioxidutsläppen att öka så mycket att Sverige måste överge de klimatpolitiska mål som riksdagen beslutat om.

Sydkraft–E.ON med flera söker nu koncession för en utbyggnad av fossilgasnätet i flera etapper till Örebro och Oxelösund med syftet att senare också nå Stockholm och övriga Mälardalen samt Bergslagen, eventuellt också genom tillförsel från Nordnorge genom norra Sverige.

Om en stor utbyggnad förverkligas, innebär detta att de svenska klimatgasutsläppen kommer att öka dramatiskt.

”I vår visionära framtid uppgår naturgastillförseln till 100 TWh per år och svarar för tjugo procent av primärenergitillförseln.” heter det i Svenska Gasföreningens ”Vision, affärsidé, mål, strategi”.

En terawattimme ger vid förbränningen upphov till 203 400 ton koldioxid, oräknat utsläpp vid utvinning, rening och transport av gasen och metanutsläpp hos användare. Detta skulle innebära en bruttoökning av koldioxidutsläppen med 18 miljoner ton eller ca 25 procent mer än 1990 års utsläpp, som enligt riksdagsbeslut 2002 ska minskas med 4 procent, eller tre miljoner ton, till 2010.

Då framstår det klart att en mellansvensk gasledning omöjliggör kommande klimatmål, även om det inte blir 100 utan ”bara” 40–50 terawattimmar gas.

Kostnaderna för gasledningen är stora och förutsätter därför en stor ökning av förbrukningen att fördela kostnaden på. Gasindustrin måste därför förutsetta en stor ökning av förbrukningen och därmed av utsläppen.

En ökad gasanvändning innebär inte bara ett steg i fel riktning utan också att den riktningen bibehålls i mycket lång tid. Enligt naturgaslagen meddelar regeringen koncession för 40 års tid. För att investeringen ska betala sig krävs också att de nya användarna håller fast vid gasen under lång tid. Ett ja eller nej till en mellansvensk ledning handlar därför om ja eller nej till ett utsläpp på ända upp till en miljard ton koldioxid.

Gasutbyggnad oförenlig med klimatmål

I klimatpropositionen 2001/02 anges också att minskningen till 2010 (eller mer exakt genomsnittet av åren 2008–2012, dvs. första åtagandeperioden enligt Kyotoprotokollet) skall uppnås utan att användning av flexibla mekanismer tillgodoräknas. Detta innebär att Sverige ska genomföra minskningar av utsläpp på hemmaplan. Vidare sägs i propositionen att ”år 2050 bör utsläppen för Sverige sammantaget vara lägre än 4,5 ton koldioxidekvivalenter per år och invånare”.

SCB räknar med att det 2050 kommer att finnas 10,5 miljoner svenskar, vilket alltså gör ett utsläpp av 47 miljoner ton, ca 65 procent av 1990 års utsläpp.

Vid en jämn minskning skulle utsläppen år 2010 ligga på ca 86 procent av 1990 års utsläpp 2010, år 2030 på 75 procent, och år 2050 alltså 65 procent.

I andra sammanhang har det talats om att halvera utsläppen till 2050, bland annat i Klimatkommitténs betänkande år 2000. Göran Persson och Tony Blair uttalade sig i en gemensam tidningsartikel 2003 för att EU ska minska sina utsläppen med 60 procent till 2050. En hållbar och rättvis nivå (samma per capita-utsläpp i alla länder) innebär en minskning med 75–80 procent.

Att frångå kravet på rättvisa är orealistiskt. Ingen kan på allvar tro att Kina, Indien och Indonesien kommer att begränsa sina utsläpp om inte de rika länderna gör det.

De ovan nämnda minskningsbetingen för Sverige är alltså det lamaste vi kan föreställa oss. Efter sådana händelser som förstörelsen av New Orleans i september 2005 kan det politiska klimatet snabbt förändras, och det som ena dagen är utopiskt blir nästa dag tvingande politik. Det är alltså återigen inte bara fråga om moral utan också om normal försiktighet att minska utsläppen. Alternativet kan vara att omvärlden, till exempel EU, tvingar oss att snabbt och smärtsamt göra vad vi lätt kunde ha gjort tidigare.

En mer realistisk och ansvarsfull bild av framtida åtaganden är således en minskning med 75 procent (från 1990 års nivå) till 2050. 2050 är ett godtyckligt valt årtal, men det är ingen fördel med att ha mer tid. Skadorna av klimaförändringen blir naturligtvis värre ju längre man dröjer med att minska halten växthusgaser i atmosfären, vilket motiverar en snabbare minskning. Allt kan inte göras genast, men på 45 år hinner i det närmaste alla industrianläggningar och fordon bytas ut, och av byggnadsbeståndet är också det mesta nytt eller rejält renoverat. Det som inte kan göras på 45 år kan inte göras alls.

Om vi antar att utsläppen 2005 är 68 miljoner ton (vilket de ungefär var 2004) och ska minskas till 18 miljoner ton 2050 blir minskningsbetinget 1,1 miljoner ton per år.

Fel! Okänt namn på

År	Utsläpp Mton CO ₂ -ekv	Procentuell minskning
1990	72,2	
2004–2005 (uppskattning)	68	–6
2015	57	–21
2030	40	–45
2050	18	–75

Det bör också noteras att det ser ut att gå bra att uppnå det gällande, blygsamma, svenska klimatmålet, en minskning med 4 procent. Det uppnåddes redan kring år 2000. Det överskreds en aning 2002–2003 på grund av torkan. Men sett över hela femårsperioder ligger Sverige på rätt sida strecket, och tendensen är att utsläppen fortsätter att minska, dock givetvis inte alls i den takt som krävs för att uppnå de framtida målen enligt tabellen ovan.

Med en stor gasutbyggnad kommer även mycket försiktiga klimatmål att bli omöjliga att klara – eller också kan de bara klaras genom drakoniska åtgärder inom andra sektorer. Givetvis kommer det att gå att köpa utsläppsrätter från andra länder på kort sikt. Det rör sig då till stor del om fiktiva åtgärder, som att köpa redan gjorda utsläppsminskningar i länder vars ekonomi rasat samman efter kommunismens fall. På lite längre sikt måste vi förutsätta dels att det efter 2012 kommer att ställas krav på mer långtgående minskningar av utsläppen för Kyotoavtalets parter, dels att USA återinträder i processen. Att förutsätta något annat vore att utgå från att ingenting kan göras för att hejda klimatförändringen.

De beslut som följer av internationella överenskommelser kommer säkert att bli för lite och för sent, men något blir det. Om de flesta rika länder förlitar sig på att köpa utsläppsminskningar från fattigare länder blir utsläppsrätterna dyra. Målet är ju också att få fler länder att göra åtaganden, och då försvinner den billiga hetluften ur systemet.

Den stora globala minskningen måste oundvikligen göras i de rika länderna, däribland Sverige. Det är orealistiskt att föreställa sig att de ökade utsläppen under flera decennier ska kunna kompenseras genom att vi köper utsläppsrätter från andra länder.

Om Sverige satsar på förnybar energi och effektivare energianvändning påverkar det omvärlden i samma riktning. Om vi satsar på mer användning av fossila bränslen påverkar det världen i en annan riktning. Det är inte bara fråga om signaler och att verka som föredöme. Det är också en fråga om vilka fönster, kylskåp, bilar, energianläggningar, byggnader, styrsystem etc. vi exporterar. Med rätt incitament på hemmamarknaden har vi rätt saker och tjänster att sälja till andra länder.

Det måste också explicit slås fast att fossilgas inte kan spela någon roll för kärnkraftsavvecklingen.

Föråldrat gasbeslut

Riksdagen beslutade 1988 att investeringar i rörledningar och inköp av gas ska ske efter strikt kommersiella principer.

Fel! Okänt namn på

Den avvaktande hållning som detta uttrycker är idag föråldrad. Vi vet idag att det går att ersätta olja med biobränsle i stor omfattning. Vi vet också att behovet av el ökat mycket måttligt, från 138,5 terawattimmar 1988 till 145 terawattimmar idag, eller med tre promille per år. De senaste åren har den varit stabil eller sjunkande. Samtidigt har biobränsleanvändningen expanderat kraftigt, på senare år även för el.

Det finns därför inget behov av fossilgas för att producera el och värme i Sverige.

Övrig gasanvändning är av liten betydelse. Det finns inte mycket kol att ersätta i industrin. Den dominerande kolanvändningen är som reduktionsmedel i malmbaserade stålverk, och där är gas inget realistiskt alternativ eftersom den är mycket dyrare än kolet. Den mesta olja som används i industrin kan lika gärna ersättas av biobränslen. Gas kan ersätta några terawattimmar gasol, men miljönyttan av detta är liten och den ekonomiska nyttan står inte i någon proportion till kostnaden för ny infrastruktur.

Gasen behövs på annat håll

Stora delar av Europas el produceras fortfarande med kolkraft. Om gamla kolkraftverk ersätts med nya gaskraftverk minskar koldioxidutsläppen med ca 70 procent. Om fossil gas alls ska användas är det mycket bättre att den används för att ersätta kol i Mellanuropa än att den används för att tränga ut biobränslen och vindkraft i Sverige.

Gas för fordon

Fordonsgas kan under vissa antaganden ge vissa miljöfördelar jämfört med bensindrift, men detta är inget tillräckligt skäl för att bygga ut gasnätet.

Bland annat är det ingalunda säkert att fossilgas i ottomotorer är att föredra framför till exempel syntetdiesel eller DME i dieselmotorer.

Potentialen för fordonsgas, om denna utveckling bedöms som önskvärd, är troligen begränsad och kan dessutom till stor del tillgodoses genom biogasproduktion för användning av lokala fordonsflottor. I Linköping har biogas använts i bussar sedan ett flertal år, och de senaste åren har också tillkommit en betydande mängd andra fordon, även privatbilar.

Det finns möjligheter att öka biogasproduktionen mycket väsentligt när en marknad för gasen växer fram. Idag tillvaratas inte alls allt metan från reningsverk. Potentialen för metanproduktion i jordbruket är också stor fast det inte är klart hur denna resurs ska utnyttjas bäst, om till gårdsnära elproduktion, eller om gödseln ska fraktas till en större biogasfabrik.

Fossilgasbaserad syntetdiesel kan ha flera fördelar jämfört med vanlig dieseloilja, men om storskalig tillverkning skulle komma igång så ska det ske någonstans där gasen redan finns.

En gasledning är inte en bra infrastruktur för biogas eller vätgas.

Fel! Okänt namn på

Biogas är av två slag: gas från fermentation kan oftast användas på plats för produktion av el, värme eller tankning av gasfordon, utan att behöva transporteras långa sträckor. Den andra typen av biogas, gengas från högttemperaturförgasning av ved eller svartlut, kan inte alls matas ut på nätet, för den har fel kemisk sammansättning och fel värmevärde. Däremot är det möjligt att vid ett befintligt fossilgaseldat kraftverk eller kraftvärmeverk bygga en förgasningsanläggning för biobränsle.

Vätgas kan någon gång i framtiden bli en bra energibärare, men denna framtida möjlighet motiverar inte en stor satsning på fossil energi nu.

Gas utanför nätet

Naturgas kan nå svenska användare antingen med rörledning eller som flytande gas, LNG, på fartyg och järnväg. Den senare tekniken ökar över hela världen och har blivit billigare och mer mångsidig. Det finns därför en möjlighet att gasanvändningen kan öka väsentligt utanför det nuvarande gasområdet Malmö–Bohuslän även om nätet inte byggs ut först. Exempelvis kan en LNG-hamn byggas för att först försörja några energiintensiva företag, i ett senare skede byggas ut med ledningar och nät till omkringliggande städer och i ett ännu senare skede förenas med andra nät.

Fossilgas är inte alltid så dåligt. I den mån den ersätter kol och olja i energiintensiv industri kan den ge miljöfördelar. I några fall kan gas också ge processtekniska fördelar och bättre produktkvalitet jämfört med vad som används idag. I allmänhet kan emellertid detta lika väl uppnås med gasol, som används i stor skala (ca 7 terawattimmar 2001).

Miljöpartiet vill inte ha något förbud mot fossilgas med LNG, däremot att klimataspekten alltid ska vara en tungt vägande faktor i miljöbalksprövningen. Eftersom lagen säger just det, och inget verkligt fall har prövats, är det för tidigt att kräva specifika åtgärder.

Däremot är det klart att regeringen i sina prövningar av naturgasärenden, så som tillåtighetsprövningen av det fossilgaseldade Öresundsverket i Malmö (juni 2005), och den nya tillförselledningen för gas från Tyskland (Baltic Gas Interconnector), helt nonchalerat klimatpolitiken. Riksdagen bör därför uppmana regeringen att i fortsättningen ta hänsyn till klimatpolitik i alla sina fortsatta tillåtighetsprövningar, särskilt när det gäller gas.

Regeringen väljer ibland att låtsas som om den bara är en administrativ instans, men detta är en juridiskt ohållbar linje. Strategiska beslut av en regering i en demokrati är alltid politiska, och detta är anledningen till att ett antal lagar ger regeringen sista ordet.

Kraftvärmebeskattning

I regeringens *Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi* (i budgetpropositionen) heter det att koldioxidskatten ska slopas enligt följande: "Förbrukning vid samtidig produktion av värme och skattepliktig

elektrisk kraft i en kraftvärmeanläggning, för vilken utsläppsrätter tilldelats enligt lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter, för den proportionella del av bränslet som använts för framställning av värme i en sådan anläggning som har en elverkningsgrad på minst 38 procent och en total verkningsgrad på minst 89 procent.”

Den föreslagna lagändringen är oklar och kan öppna för oavsedda körsätt av kraftvärmeverk så att de används en del av året för att enbart producera el, vilket i så fall är en mycket ineffektiv användning av det fossila bränslet. De kan användas en del av året för att köras som fjärrvärmeverk med liten eller ingen elproduktion, och då slippa undan den skatt de annars fått betala.

Dessa kryphål kan lätt täppas till genom att man anger att skattebefrielsen endast gäller om kriterierna uppfylls på årsbasis.

Medan den av regeringen föreslagna lagändringen främst är avsedd att ge bättre lönsamhet åt Ryaverket i Göteborg och åt det planerade Öresundsverket i Malmö kan det som bieffekt också ge incitament att elda mer kol i befintliga eller nya anläggningar, fast vi utgår från att detta var utan avsikt från regeringen och Vänsterpartiet.

Miljöpartiet anser att sänkningen över huvud taget ökar risken för en stor fossilgassatsning och att den kan sätta det svenska klimatmålet i fara, om inte andra åtgärder vidtas. Vi kommer dock givetvis inte att yrka på avslag på någon del av en budget som vi varit med om att förhandla fram.

Det bakomliggande teoretiska resonemanget för att sänka koldioxidskatten, att handeln med utsläppsrätter är ett styrmedel som ska ersätta skatten, måste bedömas mer praktiskt. Om utsläppen minskar i avsedd takt är styrmedlen adekvata. Om utsläppen inte minskar i avsedd takt är de inte tillräckliga.

Det stämmer inte heller riktigt att ett styrmedel ersätter ett annat eftersom skatten är en kostnad medan utsläppsrätterna delas ut gratis. EG-direktivet om handel med utsläppsrätter kräver för perioden 2008–2012 att minst 90 procent av rätterna delas ut gratis.

Den fossila kraftvärmens har erhållit mycket stora skattelättnader de senaste åren, trots att det ingalunda är bevisat att Sverige behöver någon mer el över huvud taget i synnerhet inte fossil kraft eller värme.

I fördelningen av utsläppsrätter för den första perioden 2005–2007 följde riksdagen principen att ge den tillverkande industrin allt den ville ha, men intog en mer restriktiv hållning till kraft, värme och även kraftvärme. Med anledning av den kommande skattesänkningen bör nästa fördelning bli ännu mer restriktiv till kraft, värme och kraftvärme.

Oljan

Oljepriserna låg i slutet på 1990-talet under 20 dollar fatet men har sedan dess stigit kraftigt och har under en stor del av 2005 legat över 60 dollar. Orsakerna är komplexa, men flera av dem är strukturella snarare än tillfälliga. Efterfrågan från Kina kan fortsätta att öka. Politisk oro i oljeländer och terrorhot är

Fel! Okänt namn på

inget som kan förväntas försvinna. Mycket talar också för att reserverna i flera oljeländer är mindre än vad som uppgetts och att även kapaciteten att snabbt pumpa upp mer olja har övervärderats.

Oljeberoendet är så starkt att oljepriset är en avgörande faktor för världskonjunkturen. På lång sikt är det dessutom klart att oljan inte räcker hur länge som helst. Enligt vissa bedömare är en ren bristprissättning med mångdubbelt högre priser att vänta inom tio år.

En sådan kris kan komma tidigare eller den kan dröja längre. Men klart är att det tar tid att ställa om från olja till förnybar energi, särskilt inom fordonssektorn, där det tar två decennier bara att byta ut fordonsparken.

Det är därför vi måste börja nu.

Eldningsolja har minskat, men inte drivmedel

Genom en relativt konsekvent politik i Sverige (och andra länder) har oljeförbrukningen för uppvärmning och el minskat väsentligt. Däremot har oljeberoendet och förbrukningen av olja i transportsektorn förvärrats.

Utvecklingen har inte stått stilla. Den har i snabb takt gått åt fel håll. Många bilar drar idag mer bensin än vad T-Forden gjorde för nästa hundra år sedan.

Tendensen till allt tyngre, motorstarkare bilar är stark i Sverige, trots att vi redan har Europas törstigaste bilpark. Volvo och Saab bär givetvis ett stort ansvar, men det gör även Sveriges riksdag, som gynnat törstiga bilar på många sätt. Bilförmånsbeskattningen är skraddarsydd för Saab och Volvo. I flera europeiska länder finns en registreringskatt, vilken saknas i Sverige (fast den funnits tidigare). Fordonsskatten tog länge ingen hänsyn till bränsleförbrukning. I statlig och kommunal upphandling av bilar och transporttjänster har förbrukningen tidigare inte spelat någon roll. Sverige har lägre bränsleskatter än de flesta av våra grannländer. Den tunga trafiken har gynnats på ett exempellöst sätt när maxvikten runt 1990 höjdes till 60 ton med det lögnaktiga argumentet att detta var en EG-anpassning.

De allt högre hastigheterna i trafiken innebär ökade koldioxidutsläpp. Bland annat därför, men framför allt för att rädda hundratals människor varje år från död och lemlästning, behövs fler hastighetskontroller och mer trafikövervakning. Det är idag tämligen riskfritt att alltid köra långt över den tillåtna hastigheten.

Den gröna skatteväxlingen, som i hög grad påverkat värmemarknaden, har hittills berört trafiken endast i mindre omfattning.

Genomslag för nya principer 2004–2005

Höstbudgeten 2004 kan innebära ett genomslag för nya principer, i och med att fordonsskatten höjs och koldioxidrelateras och att skatterna på bensin och dieselolja också höjs, dock ytterst marginellt. Miljöpartiet gick in i förhandlingarna med ett krav på koldioxidrelaterad registreringskatt, av medierna

döpt till ”jeep-skatt”. Detta fick inte genomslag i budgeten men frågan är väckt.

En koldioxidrelaterad registreringskatt är också utredd genom Stefan Edmans utredning *Bilen, Biffen, Bostaden* (SOU 2005:51) och kan och bör därför införas snart, dock inte i föreliggande budget.

Sverige har här ett stort ansvar. Dels är den hittillsvarande svenska klimatpolitiken vad gäller transporter inte ett föredöme utan raka motsatsen. Dels har den givit en signal till två biltillverkare att koldioxidutsläppen inte är en viktig fråga, vilket är samma signal som Bushadministrationen givit i USA, där Saab och Volvo har sina moderkoncerner och en stor del av sin marknad. Därmed driver Sverige och USA utvecklingen i fel riktning. Det skickar också ut signalen att vi värnar vår fordonsindustri före klimatet, vilket undergräver trovärdigheten i Sveriges internationella agerande.

Vi hjälper inte biltillverkarna genom att låta dem utvecklas i ohållbar riktning. Det går inte att bortse från klimatpolitiken och oljeberoendet eller att hoppas på att dessa faktorer ska försvinna. Givetvis kan Saab och Volvo också konstruera och tillverka bilar med mycket lägre bränsleförbrukning, och med mer rimliga fartresurser. Det är just i deras marknadssegment som mycket av ny teknik kan utvecklas, eftersom marginalerna är större än i småbilsmarknaden.

Mål att minska fossilberoendet

I regeringsförklaringen september 2005 sade statsministern:

”Ett nytt mål sätts upp: Förutsättningarna ska skapas för att bryta Sveriges beroende av fossila bränslen senast år 2020.”

Regeringen har ännu inte preciserat vad det kan komma att betyda. En ökad fossilgasanvändning är givetvis inte någon bra metod att minska fossilberoendet, inte heller andra åtgärder som ger speciella skattelättnader åt torv och kol. I övrigt torde det främst handla om olja. Vi ser fram mot en plan med kvantitativa, tydliga mål för olika sektorer och tidpunkter vid vilka de ska vara uppnådda.

Industrin och oljan

Industrin använder ganska stora mängder olja för uppvärmning, vilket kan förklaras med att en stor del av industrin aldrig betalat någon nämnvärd koldioxidskatt på grund av många undantag och nedsättningar. Den lätta industrin, till exempel all verkstadsindustri, har också haft svaga incitament att bry sig om sin energinota, däribland oljenotan.

Situationen har förbättrats något genom höga oljepriser, höga elpriser och införandet av elcertifikat. Det är icke desto mindre orimligt att en villaägare, eller ett sjukhus, ska betala 91 öre i koldioxidskatt, medan en industri betalar 19 öre. Alternativa uppvärmningsformer, tätning, isolering och värmeåtervinning finns i minst lika stor utsträckning för industrier som för bostäder och

Fel! Okänt namn på

lokaler. Den lätta industrin ingår inte i handelssystemet för utsläppsrätter. Därför bör dess koldioxidskatt höjas.

Generellt bör koldioxidskatten omfatta även tyngre industrier, men med möjligheter att få skatten nollad genom att teckna långsiktiga energiavtal med staten. Principen är då att företaget slipper en viss skatt mot att det lovar att vidta rimliga åtgärder för att effektivisera sin energianvändning, ungefär samma åtgärder som hade gjorts på grund av skatten, men med bättre samordning till när stora investeringar sker.

Denna möjlighet har funnits i flera år ibland annat Danmark och Nederländerna, och finns nu också i Sverige vad gäller elintensiv industri som kan slippa energiskattedirektivets krav på 0,5 öre i skatt mot ett energiavtal med staten.

Torv

En mindre men ändå betydelsefull fråga för klimatpolitiken gäller torvens ställning. Användning av energitorv ger ungefär 1,6 miljoner ton koldioxid i utsläpp per år, en mycket signifikant mängd, då riksdagens mål från 2002 är att Sveriges växthusgasutsläpp ska minska med 4 procent från 1990 till 2010, eller med 2,9 miljoner ton.

Vad gäller torven fattade riksdagen under 2004 två beslut med motsatt innebörd. Torv kom att bli ett certifikatsberättigat bränsle, vilket innebär att det närmast ses som förnybart. I den nationella allokeringsplanen för EU:s handel med utsläppsrätter slogs det däremot fast att torveldning kräver utsläppsrätter, vilket betyder att torv anses vara jämställt med fossila bränslen.

Dessa båda beslut ger motsatta incitament. Minst ett av dem måste vara fel. Men synsättet att torv är att räkna som ett närmast fossilt bränsle har stöd av FN:s expertpanel IPCC (som företräder en överväldigande majoritet av världens klimatforskare), av OECD:s International Energy Agency och av EU samt av vanligt förnuft. Om man eldar torv avger den sitt kolinnehåll som koldioxid. Om torven däremot får vara kvar i mossen avger den inte denna koldioxid. Det finns därför ingen likhet med trädbränsle, som anses koldioxidneutralt därför att ett träd alltid avger hela sitt kolinnehåll som koldioxid förr eller senare, oavsett om man eldar det eller om det får ruttna.

I Sveriges utsläppsstatistik till EU och klimatkonventionen räknas torvförbränning som i högsta grad koldioxidavgivande. Per energimängd är det värre än både olja, stenkol och brunkol.

Torvindustrin hävdar att torv är ett ”långsamt förnybart bränsle” därför att torvtäckets växer totalt med någon tiondels millimeter per år, i världen eller Sverige, så att det bildas fler ton någon annanstans än vad som tas ut vid en viss myr.

Även om det skulle finnas något skäl att resonera annorlunda är reglerna som de är. Vill man minska Sveriges klimatgasutsläpp är en minskning av torveldningen en mycket kostnadseffektiv metod. Om särbehandlingen av torven genom elcertifikat och vad gäller koldioxid- och energiskatt upphör

kommer torven att ersättas till allra största delen med bibränslen, antingen flis eller, vid behov av högre värmevärde, pellets. Detta är i alla fall vad värmeverken, på direkt förfrågan, säger. Det är av ekonomiska skäl, främst skatterna, inte rimligt att ersätta torv med kol eller olja.

Om torv skattemässigt och i andra avseenden behandlas som ett fossilt bränsle upphör användningen av torv och ersätts till allra största delen med biobränslen.

Detta leder visserligen till några förlorade arbetstillfällen, ca 580 jobb enligt Torvutredningen SOU 2002:100. Men eftersom torven ersätts med pellets och flis är det klart att det då blir nya jobb i liknande eller större omfattning. Dessa jobb kommer i minst lika hög grad att tillfalla glesbygd.

Torvindustrin har helt och hållet uppstått på grund av politiska beslut, närmast med tanke på oljeersättning och sysselsättning. Det kan därför vara motiverat att avveckla med viss hänsyn. Eftersom Sveriges åtaganden och egna miljömål avser perioden 2008–2012 är det dock rimligt att avvecklingen av torvens speciella privilegier är genomförd senast 31 december 2007, såväl vad gäller elcertifikat som i koldioxidbeskattning.

Frågan är också av en viss internationell betydelse. Den ”svenska” torven är till stor och växande del importerad, främst från Estland och Lettland, där vi alltså bidrar till att bygga upp en ny industri och med den en påtryckargrupp mot en effektiv klimatpolitik.

Certifikatssystemet behandlas inte i denna motion då en proposition ska komma snart. Men man kan ändå konstatera att om det är bra med certifikatssystem har det klara fördelar om de kan vara gränsöverskridande, och därmed harmoniserade. Om man lägger in för systemets syfte främmande element som regionalpolitik eller arbetsmarknadspolitik blir det svårt eller omöjligt att öppna en gränsöverskridande handel. Vi kan bara instämma i budgetspropositionens referat av STEM:s åsikt: ”Myndigheten konstaterar att torven skapar trovärdighetsproblem för elcertifikatssystemet på grund av att systemet får dubbla syften.”

Torvbrytning kommer slutligen också ofta i konflikt med naturvårdsintressen, både i Sverige och i länder vi importerar från eftersom våtmarker ofta har högt bevarandevärde för den biologisk mångfalden. Miljöorganisationer som SNF och WWF är av bland annat detta skäl bestämda motståndare till torv.

Vattenkraften

Enligt den senaste budgetöverenskommelsen ska småskalig vattenkraft inte erhålla elcertifikat. Därmed har vi genomfört ett krav som miljörörelsen haft i många år.

Vi menar att det inte behövs något ekonomiskt stöd av något slag för gammal vattenkraft. Det behövs heller inget stöd för att gamla vattenkraftverk ska byta till effektivare generatorer och turbiner när de gamla tjänat ut.

Vi anser vidare att ingen ny vattenkraft ska byggas, storskalig eller småskalig.

Fel! Okänt namn på

Det finns inte mycket fritt strömmande vatten i Sverige och än färre i resten av Europa, och det gör att de få som finns kvar är av extra stort värde för den biologiska mångfalden. De största och mest ekonomiska fallen är också redan exploaterade. Fortsatt utbyggnad innebär stor naturförstörelse för ganska lite energi.

Kärnkraften

Kärnkraften kan avvecklas samtidigt som nettoutsläppen av koldioxid minskar. Kärnkraften kan göras överflödigt genom effektivare elanvändning samt mer vindkraft och biokraftvärme.

Ny bioenergi byggs i snabb takt ut inom framför allt skogsindustrin. Alternativen finns i överflöd. Vindkraft kan snabbt byggas ut, som i Danmark, Tyskland, Spanien, Indien och Storbritannien. Fjärrvärme, fjärrkyla och pellets kan ersätta mer el, och gör det redan idag.

Effekthöjning i kärnkraftverk

Enligt uppgifter i pressen planerar kraftindustrin att investera 26 miljarder kronor i upprustning, inklusive uppgradering av de kvarvarande tio reaktorerna. Om dessa planer går i lås kommer vi att ha mer kärnkraft 2010 än när kärnkraften ansågs färdigutbyggd 1986, vilket inte bara är i strid med riksdagens tolkning 1981 av folkomröstningsresultatet 1980 utan också i strid med en lång rad energipolitiska beslut.

Denna effektutbyggnad är av två slag. Den ena innebär att man inte höjer reaktoreffekten utan bara använder den effektivare med hjälp av effektivare generator, turbin och värmeväxlare. Detta innebär en investering i kärnkraft och innebär ökat kärnkraftsberoende, men är ändå mindre problematisk än det andra slaget av effekttökning, höjning av reaktoreffekten. Det innebär att mer uran måste brytas, att mer avfall bildas och innebär också att reaktorn blir farligare. Vid en olycka finns mer radioaktivitet att sprida, och tidsmarginalen från ett rörbrott till härdsmläta blir mindre.

Investeringarna i kärnkraft är av tre i princip skilda slag: säkerhetshöjande åtgärder, livslängdsförlängande åtgärder och effekthöjningar. De är ekonomiskt mycket tätt sammanlänkade. De säkerhetshöjande åtgärderna är i praktiken resultat av förelägganden från SKI med en given deadline. De är en ren kostnad som inte ger någon avkastning. Åtgärder för att förlänga livslängden ger visserligen en avkastning, men innebär en rejäl omedelbar kostnad medan återbetalningen ligger långt in i framtiden. Effekthöjningen ger däremot en relativt snabb återbetalning.

När ägaren står inför valet att investera eller lägga ner en reaktor – vilket ju måste inträffa någon gång – kan det mycket väl vara så att det är värt att lägga pengar på säkerhetshöjande endast om man kan räkna hem dem genom effekthöjning.

Fel! Okänt namn på

Politiskt och juridiskt finns det en viktig skillnad mellan ökning av reaktoreffekten och effektivisering av yttre system som turbin och generator. I det förra fallet är det regeringen som beslutar, och det utifrån såväl miljöbalken som kärntekniklagen. Det är ett energipolitiskt och miljöpolitiskt beslut, även om regeringen kan välja att låtsas som om det är en rent administrativ fråga.

Effektutbyggnader av båda slag är inte bara ett svek mot en lång rad givna löften. Det är också ett hasardspel med Sveriges energiframtid. Det är dessutom att lägga alltför många ägg i samma korg. De reaktorer det handlar om är alla konstruerade på 1960- och 1970-talen. En del av de grundläggande konstruktionsbristerna går att åtgärda eller kompensera för, men inte alla. Uppskattningar av kostnader och stilleståndstider vid stora ingrepp i kärnkraftverk kan inte förutse alla problem. Det tar därför ofta mycket längre tid än man trott och kostar mycket mer pengar än man räknat med. Kärnkraften är heller inte särskilt tillförlitlig. 1997 stängdes åtta reaktorer i Kanada efter att brister i säkerhetskulturen påvisats, och medan några återstartats efter 5–6 år förblir några stängda. Efter en incident 2002 i Japan tvingades 17 reaktorer runt Tokyo stängas i stort sett på en gång för att tas i drift först efter 1–3 år. I Sverige stängdes fem reaktorer av Kärnkraftinspektionen 1992, och bland annat som en följd av detta var sju reaktorer (av tolv) oplanerat stängda en ovanligt kall oktobervecka 1993.

En del av den väldiga investeringsvolymen, om det nu är 26 miljarder eller kanske i slutändan det dubbla, borde därför vändas mot framtiden istället för att hålla kärnkraften under armarna.

Man bör också hålla i åtanke att det varje år kostar ca 10 miljarder kronor att hålla igång kärnkraften där kostnader för personal, övrig drift, bränsle samt skatt är stora poster. Det handlar därför om helt enorma summor som styrs in i kärnkraften över en 20-årsperiod – eller som styrs i annan riktning.

Om en del av dessa pengar i växande omfattning styrs över från kärnkraft till effektivisering och förnybar energi kan det föra oss en lång väg i riktning mot ett hållbart energisystem vad gäller el och värme.

Miljöpartiet är starkt kritiskt till den metod att avveckla kärnkraften som regeringen, Centern och Vänsterpartiet står bakom, det vill säga att lagstifta bort en reaktor i taget och betala ekonomisk ersättning till ägaren. Om partierna avser att fortsätta på den vägen gör effekthöjningen att det blir dyrare att avveckla alla effekthöjda reaktorer. Värdet av fortsatt drift blir ju större.

Vi har länge krävt att skatten på kärnkraft höjs. Detta leder i princip till en balanserad takt i avvecklingen: först avvecklas de äldsta och minsta reaktorerna med högst driftskostnader och högst reinvesteringsbehov.

I överenskommelsen om 2006 års budget fick vi gehör för detta krav, då skatten höjdes från ca 2,7 öre per kilowattimme till 5 öre. Verkan av detta styrmedel motverkas visserligen av att elpriserna har stigit kraftigt, men det är möjligt att detta i en del fall kommer att slå sönder investeringskalkylen för effekthöjning och även för fortsatt drift, men vi kan inte räkna med det. Glädjekalkyler och prestige spelar en stor roll i investeringsbeslut i kraftindustrin, vilket renoveringen av Oskarshamn 1 med all önskvärd tydlighet visade.

Fel! Okänt namn på

Vi kräver därför att regeringen säger nej till all effekthöjning vid kärnkraftverk, och tydligt deklarerar detta snarast, så att kraftbolagen slutar planera för effektutbyggnader.

Höjd säkerhetsnivå

Säkerhetsnivån i svenska reaktorer måste höjas för att någorlunda anpassa reaktorer konstruerade kring 1970 till 2000-talets krav och vunna erfarenheter. Detta är främst ett självändamål, för att i görligaste mån minska risken för och konsekvenserna av ett haveri. Men en följd av höjda säkerhetskrav är också att kostnaden för fortsatt drift ökar, och detta kan leda till att några reaktorer tas ur drift tidigare jämfört med om man bibehåller nuvarande låga nivå på säkerhetskraven.

Det senare är dock inte aktuellt. Till Kärnkraftinspektionens nya *Föreskrifter om konstruktion och utförande av kärnkraftsreaktorer* finns en konsekvensutredning som anger kostnaden för nödvändiga säkerhetsförbättringar till ca 5 830 miljoner kronor. Eftersom alla väsentliga data – till exempel vilka åtgärder som krävs och var och när de ska genomföras – är sekretessbelagda, är det svårt att bedöma rimligheten i denna uppskattning och även om de föreslagna kraven är adekvata.

Vi kräver därför att regeringen upphäver denna sekretess.

Med ledning av att moderniseringen av Oskarshamn 1 åren 1992-2003 kostade minst 3 miljarder (i 1990-talets penningvärden) förefaller det vara en låg uppskattning att modernisering av Barsebäck 2 skulle ha klarats med 910 miljoner kronor. Det förefaller heller inte som om stilleståndstid ingår i kostnadsuppskattningen. Oskarshamn 1 stod under moderniseringen stilla drygt fem år utöver normala uppehåll för bränslebyte och underhåll, och det är en väsentlig kostnad.

För att genomföra en uppgradering av reaktorsäkerheten krävs att Kärnkraftinspektionen inom en snar framtid ska få väsentligt bättre ekonomiska resurser. SKI:s budget beslutas av riksdagen men finansieras genom en avgift från kärnkraftindustrin. Denna avgift är bråkdelen av ett öre per kilowattimme, och även en kraftig ökning har således ringa påverkan på kraftbolagens ekonomi och än mindre på elpriset.

Försäkringsansvar m.m.

Sverige är som part till Pariskonventionen förbundet att genomföra viktiga förändringar i atomansvarighetslagen, däribland införande av obegränsat skadeståndsansvar och höjt försäkringsbelopp (eller annan ekonomisk säkerhet) vid olycka. En utredning för att bereda denna lagändring arbetar. Det är då ett bra tillfälle att höja försäkringsbeloppet till exempelvis 100 miljarder kronor, eller ett belopp som dels så långt möjligt täcker en mycket allvarlig olycka, dels är möjligt att återförsäkra. I så fall får man en marknadsvärdering av säkerhetsläget vid varje reaktor, oberoende av SKI:s granskning.

Kärnkraften är, liksom klimatfrågan, internationell. Sverige har mest kärnkraft per capita i världen, strax före Frankrike. Det budskap detta sänder ut till omvärlden är betydligt starkare än det verbala budskapet, sedan 1980, att vi ska avveckla kärnkraften. Det har bidragit till att stärka Litauens motstånd mot avveckling av Ignalina, och det har bidragit till den finska riksdagens beslut att tillåta en femte reaktor. De krafter som vill bevara och bygga ut kärnkraften i Ryssland kan med viss rätt luta sig mot Sverige. Det är alltså inte så att de påstått säkrare svenska kärnkraftverken ersätter de farligare östreaktorerna, utan snarare så att utebliven svensk avveckling legitimerar all annan kärnkraft.

Kabel för finsk reaktor

I Svenska Kraftnäts investeringsplan som antogs av riksdagen i samband med budgetpropositionen för 2005 vill bolaget använda 2 miljarder kronor för en ny likströmskabel till Finland.

Riksdagen bör slå fast att kabeln inte ska byggas.

Denna kabel behövs inte för några svenska behov. Däremot är den av stor vikt för den planerade finska reaktorn. Det är världens största reaktor i ett ganska litet land. När den drabbas av snabbstopp, vilket inträffar kanske en gång per år, kommer det finska nätet att utsättas för mycket stora påfrestningar. Reservkraft behövs snabbt, och den ska tas från Sverige. När reaktorn fungerar är det å andra sidan ett väldigt stort tillskott som inte alltid motsvaras av en efterfrågan i Finland. Då ska Sverige ta hand om överskottet.

Att detta är en svensk subvention till finsk kärnkraft är uppenbart. Det är också en dålig affär för Sverige. De två miljarderna kommer att få betalas av de svenska elkonsumenterna, inklusive den elintensiva industrin. För pengarna får de en försämrad försörjningstrygghet, eftersom det mycket väl kan hända att den finska reaktorn går för fullt och exporterar en stor del av sin el till Sverige när snabbstoppet kommer. Strömmen vänder då riktning och flyttar hela eller nästan hela det finska underskottet till Sverige via de båda Fennoskankablarna. Detta är inte utan risker, som framgår av det stora strömavbrottet i september 2003.

Alternativet till att bygga kabeln är i första hand att inte göra någonting, i andra hand icke-tekniska åtgärder för att minska effektbehovet (elmarknadsreform) och i tredje hand att bygga ut mer biokraft och vindkraft. För två miljarder kronor kan man få en betydande mängd ny kraft.

Om kabeln ändå bedöms värd att byggas bör finansieringen omförhandlas. Eftersom den i huvudsak fyller en funktion för Finland bör den också betalas i huvudsak av Finland, inte av de svenska elkonsumenterna.

Miljöpartiet anser att all utbyggnad av kraftnätet ska vägas mot åtgärder på användarsidan. Den svenska elförbrukningen är inte för låg utan för hög.

Fel! Okänt namn på

Vindkraft

Vindkraften kan stå för en väsentlig del av elproduktionen i Sverige. Som jämförelse producerade vindkraften i Tyskland 25 terawattimmar per år 2004, och ökar genom fortsatt utbyggnad. Sverige är ett större, blåsigare och mycket mindre tätbefolkat land än Tyskland.

Kostnaden för vindkraften är inte högre än att länder som Spanien och Indien anser sig ha råd med en mycket snabb utbyggnad. Den ökande storleken på vindkraftverk, annan teknisk utveckling och stordriftsfördelar vid tillverkningen gör att priserna sjunker. Vindkraft är på god väg att bli ett alternativ till kärnkraft och kolkraft i hela världen. Frågan är om Sverige ska bidra till denna utveckling eller motarbeta den.

Med nuvarande certifikatspriser är det lönsamt att bygga vindkraft. Ändå byggs inte mycket. Detta hänger dels samman med att certifikaten bara sträcker sig till 2010, dels att det råder för stor osäkerhet om framtida priser.

Systemet saboterades dessutom i början av flera kraftproducenter, däribland Vattenfall, som valde att betala böter istället för att köpa certifikat.

Genom certifikatssystemet eller på annat sätt måste vindkraften få så stabila ekonomiska förutsättningar att bankerna vågar ge lån åt vindkraftsbyggen så att byggandet äntligen tar fart.

Vindkraften är inte bara beroende av stabila ekonomiska förutsättningar. Ett minst lika stort problem är långa handläggningstider och oförutsägbara resultat av tillstånds- och planprocessen. Detta är tydligen inte ett problem i Danmark som har tio gånger mer vindkraft på en tiondel så stor yta, eller i Tyskland eller Spanien, som alla är minst lika demokratiska länder som Sverige.

Solvärme

Solvärmen är en strategisk teknik. Just nu i just Sverige är det visserligen gott om biobränslen. På sikt och med internationell utblick är det däremot klart att marken inte räcker till att förse mänskligheten med både mat, fibrer, byggmaterial, bioenergi för värme och el samt bioenergi för drivmedel på dagens nivå, förutom de krav som friluftsliv, kultur och biologisk mångfald ställer.

Solvärme är en känd, fungerande och förhållandevis billig metod att minska konkurrensen om marken och fram till dess för att minska koldioxidutsläppen, då solvärme är ett alternativ till olja och el.

Erfarenheterna är omfattande. I EU fanns det 2001 ca 10 miljoner kvadratmeter installerad vilket gav drygt 4 terawattimmar värme.

Sverige har visserligen sämre solinstrålning än till exempel Italien men å andra sidan har vi mer behov av uppvärmning.

Intresset för solvärme har varierat mycket kraftigt mellan länder och över tid. Det finns till exempel dubbelt så mycket solvärme i Österrike som i Italien. Det finns tio gånger mer solvärme per invånare i Danmark än i Spanien, enligt en PM från Solenergiföreningen.

Fel! Okänt namn på

Det är alltså inte det geografiska läget, utan politiken som är avgörande. I Sverige har nyinstallationstakten varierat från 2 000 kvadratmeter per år till över 20 000 kvadratmeter per år. Det kan också mest förklaras med snabba och godtyckliga förändringar i bidragen.

Bidragen är inte bara en fråga om pengar. Det är också en fråga om ett samhällsligt engagemang, att staten (och därmed medborgarna själva) tydligt förklarar att detta är något bra.

Elcertifikat är inte till nytta för solvärmerna eftersom de bara finns för elproduktion. De nuvarande bidragen ska därför vara kvar. Dessutom måste krånglet minska. Solenergiföreningen skriver: ”Lagstiftningen kring plan och byggfrågor har i Sverige enbart visat sig som en komplikation eller ett hinder för solvärmeutbyggnad. Stora skillnader mellan olika kommuners sätt att hantera solfångarinstallationer har också gjort det svårt att sprida information. För villaägare kan bygglovsproceduren för en installation kosta lika mycket som investeringsbidraget ger. En likformig och enkel procedur över landet skulle underlätta utvecklingen för branschen. Man kan också överväga regler som gör att solenergi i högre grad tas till vara i nya byggnader och vid byte av tak, då solfångare ofta är tydligt lönsamma.”

Det måste vara något fel när Österrike, ett land med mindre befolkning än Sverige, har en installationstakt som är tio gånger högre än den är här.

Vi vill därför se en utredning som föreslår åtgärder för en snabbare och mer långsiktig utbyggnad av solvärmerna i Sverige.

Många menar att solvärmerna framför allt kan bli av betydelse i stor skala, dvs. för fjärrvärme och liknande. Storskalig solvärme har hittills motverkats genom att det inte gått att söka bidrag över 250 000 kr. I föreliggande budgetproposition öppnas dock nya möjligheter för storskalig solvärme.

Energiforskning

Det finns flera viktiga områden där Sverige ligger i framkant och har stor potential, som t.ex. vågkraft, solceller, solvärme, förgasning och ny vindkraftsteknik. En satsning på miljöteknisk forskning inom energiområdet bidrar också till att stärka Sveriges konkurrenskraft.

Energiforskningen, som fått dramatiskt minskade anslag, har genom budgetpropositionen ungefär återställts till sin tidigare anslagsnivå.

Det är viktigt att anslagen hålls på en ganska stabil nivå, bland annat eftersom ett forskarlag som splittras är svårt att samla igen.

För att forskningen ska fungera som ett energipolitiskt styrmedel måste stor vikt fästas vid kommersialisering. Som utredningen LångEn (SOU 2003:80) påpekade är kommersialiseringen av FoU mycket beroende av att andra styrmedel pekar i samma riktning. Det finns också ett generellt problem med att finansiera kommersialisering av uppfinningar, som särskilt berör uppfinningar inom energiområdet.

Effekthöjning av kärnkraft och utbyggd fossil kraftvärme tar till exempel bort utrymmet för ny elproduktionsteknik.

Fel! Okänt namn på

Koldioxidseparation och förvaring

På senare år har idén om koldioxidseparation och förvaring fått mycket utrymme i medier. Tanken är då att en väsentlig del av koldioxidproblematiken skulle kunna lösas genom att man fortsätter att elda fossila bränslen men inte släpper ut koldioxiden utan separerar ut den ut förbränningsgaserna och trycker ner den i ett hål i marken eller på stort djup i havet.

Givetvis kan man inte göra så hur länge som helst då de fossila bränslena så småningom tar slut, men enligt förespråkarna av koldioxidförvaring vinner man tid för att införa den verkligt hållbara lösningen, dvs. att hela energiförsörjningen baseras på förnybar energi.

Konceptet drivs framför allt av kolindustrin och kolkraftindustrin. Det är lätt att förstå varför. Varje seriös klimatpolitik drabbar denna industri mycket hårt. Medan det är svårt att ersätta fossila drivmedel och bränslen för industrins processer finns det många sätt ersätta kolkraft med annan elproduktion eller med effektiviserad elanvändning. Eftersom gamla kolkraftverk släpper ut 1–1,4 kg koldioxid per kilowattimme medan nya gaskraftverk släpper ut bara 0,3 kg, och vindkraft eller biokraft ingen koldioxid alls, så är det klart att kolkraft drabbas mycket hårdare av koldioxidskatter eller handel med utsläppsrätter, och det är ju just det som är meningen. Många kolkraftverk är redan pressade av hård konkurrens och krav på dyra miljöåtgärder (bortsett från CO₂).

Kolkraftverk står för ca 70 procent av kolförbrukningen i världen, och den andelen ökar i takt med att annan användning (braseldning) minskar världen över. Kolkraftens kris är därför också en kris för kolbrytningen.

Detta är tråkigt för ägarna till kolkraft och kolgruvor och för deras anställda, men för alla andra är det en förändring som knappt märks. Elkonsumenterna märker ingen skillnad om de får el från vindkraft istället för kolkraft. Det blir åtminstone lika många jobb med att bygga vindkraftverk eller att framställa biobränsle. Gruvjobben försvinner ändå i rasande fart på grund av rationaliseringen.

Problemet är att kolbranschen i till exempel USA, Tyskland, Australien, Kanada och Japan (inga gruvor men många kolkraftverk) är en mycket stark politisk kraft. Kolindustrins lobbyister har varit mycket aktiva på alla partsmötena i klimatkonventionen och i kampen mot Kyoto i USA.

I Sverige har vi av lätt insedda skäl inte haft så mycket kollobby. Men i och med att Vattenfall förvärvade kolkraft, brunkolkraft och brunkolbrytning i Tyskland och även torvintressen genom köpet av Uppsala Energi är Vattenfall numera en av Europas största utsläppare av koldioxid och en stark och välorganiserad del av den europeiska antiklimatlobbyn.

Vattenfall har till skillnad från en del andra koljättar aldrig försökt förneka växthuseffekten. Företagets huvudstrategi, för att inte säga enda strategi, för att hävda att kolkraften är förenlig med klimatpolitiska mål i EU och i de enskilda länder där Vattenfall är verksamt är därför koldioxidförvaring.

Det finns emellertid många invändningar mot koldioxidförvaring.

Fel! Okänt namn på

- Det går inte att använda tekniken för befintliga kraftverk, enbart för nya kraftverk. Detta betyder att även om alla tekniska och ekonomiska och juridiska hinder kan övervinnas i morgon dag tar det flera decennier innan den får någon nämnvärd betydelse för att minska utsläppen av koldioxid.
- Det är inte säkert att det kommer att fungera. I så fall har man inte vunnit tid utan förlorat tid.
- Om koldioxiden läcker ut gör den lika stor skada, fast senare. Det kommer att vara för mycket koldioxid och för varmt på jordklotet i många hundra år till och under större delen av den tid liv kommer att vara möjligt på vår planet.
- Det kan finnas stora oidentifierade problem när det gäller miljö och hälsa. Koldioxid i höga koncentrationer dödar allt syreandande liv.
- Även om det skulle visa sig att förvaret faktiskt inte läcker är det omöjligt att bevisa. Man kan bara vänta en miljard år och då konstatera att det gick bra.
- Det kostar mycket pengar och energi, vilket betyder att även om tekniken bedöms som säker kan det hända att det blir orealistiskt dyrt.
- Det som måste göras kan lika gärna göras nu, dvs. att bygga ut vindkraft, biobränslekraft, solvärme, solceller och att effektivisera elanvändningen. Tekniken finns, fast den kan förbättras, och det som behövs för att få ner kostnaden är mer efterfrågan. Om man istället bygger fler kolkraftverk tar man marknaden från förnybar energi.
- Tekniken kan inte användas för mycket annat än stora kolkraftverk och möjligen stora metallurgiska stålverk och oljeraffinerier. Den är inte tillämplig för småskalig användning som bilar, husuppvärmning eller fabriker. Den kan inte heller användas för små kraftvärmeverk, och den är knappast intressant för fossilgaseldade kraftverk eftersom dessa är för småskaliga och släpper ut för lite koldioxid för att det ska vara lönt.
- Om det ska vara någon mening med att utveckla tekniken måste den få en enorm omfattning, i storleksordningen hundra miljarder ton, för annars vinner man ingen tid. De globala årliga utsläppen av koldioxid är nu ca 25 miljarder ton. Om mängden förvarad koldioxid stannar vid till exempel en miljard ton har man inte vunnit år i kampen mot klimatförändringar utan bara fjorton dagar! Det vore ett bra magert resultat av flera decenniers ansträngning och mycket stora investeringar. Investeringar i förnybar energi ger varaktiga resultat och dessutom betydligt snabbare.

Sammanfattningsvis är koldioxidförvaring inte någon seriös möjlighet att få ner utsläppen. Den är för långsam, för dyr, för begränsad och för farlig. Det är fel att fatta investeringsbeslut vars förenlighet med klimatpolitik förutsätter ett tekniskt, ekonomiskt, juridiskt, politiskt och miljömässigt genombrott för en så minst sagt osäker framtidsteknik.

Det är ändå just vad Vattenfall Europe gör när de nu aviserar att de tänker bygga ett brunkolkraftverk och ett stenkolkraftverk. Deras legitimitet hängs helt upp på det samtidiga byggandet av en mycket liten prototyp för förbränning av kol med koldioxidavskiljning. Vattenfall ägs till hundra procent av svenska staten.

Fel! Okänt namn på

Vi kräver att Vattenfall slutar att investera i ny kolkraft eller brunkolkraft.

Förnybar energi och energieffektivisering förblir de enda säkra och varaktiga vägarna att minska klimatpåverkan från koldioxidutsläpp. Utveckling av koldioxidförvaring bör därför inte vara prioriterad i skattefinansierad forskning i Sverige, och Sverige ska agera mot sådana satsningar i EU.

I linje med detta bör regeringen styra Vattenfall tydligare i detta avseende.

Effektivare energianvändning

Att bygga ett nytt stort kraftverk kräver i princip ett enda beslut. Att effektivisera bort behovet av lika mycket energi kräver många beslut, till exempel beslutet att köpa en 11 watts lågenergilampa istället för en 60 watts glödlampa, ett beslut som tas eller inte tas vid många miljoner tillfällen varje år.

Insatser för att effektivisera energianvändningen kan generera mycket jobb, spridda över hela landet, särskilt för hantverkare och andra små och medelstora företag.

Den tekniska och ekonomiska potentialen för effektivisering är gigantisk. Men det finns många barriärer mellan att en bra teknik utvecklats och att den får genomslag på marknaden. Konsekvenserna av ineffektiv energianvändning är givetvis onödigt stora miljökonsekvenser från produktionen av el och värme, och därför har staten ett oundvikligt ansvar för att verka för en effektiv energianvändning.

En del av effektiviseringspotentialen går att komma åt med ekonomiska styrmedel. Den höjda elskatten har bidragit till att många bytt från direkt elvärme/elpanna till värmepump. Efterfrågan på energieffektiva fönster har ökat genom bidrag.

En annan del av potentialen kan förverkligas genom lagkrav och normer, till exempel genom Boverkets byggregler och förbud mot försäljning av vissa typer av lysrörslampor enligt EU-direktiv.

Märkning av varor, till exempel EU:s märkning av kylskåp eller USA:s Energy Star-märkning av kontorsmaskiner, är ibland mycket verkningsfullt. Den statliga interventionen består då egentligen bara i att folk får en chans att jämföra elförbrukningen mellan de produkter de ska inhandla.

Men ofta är det de mjukaste styrmedlen som är effektivast, till exempel utbildning av fastighetsskötare, arkitekter och inköpare, ändrat regelverk för besiktning av nya hus, standardisering, information till allmänheten, kvalitets-säkringssystem och underlättande av tredjepartsfinansiering.

Det är ett stort fält av åtgärder, vars detaljer omöjligt kan hanteras av oss politiker.

Energimyndigheten, som har huvudansvaret för energieffektivisering, har detta som en av många uppgifter såsom övervakning, utredning av energimarknader och forskning och utveckling av energitillförselteknik. Erfarenheten av att ha många och delvis motstridiga intressen under samma tak är inte positiv.

Energieffektivisering bör istället handhas av en egen myndighet vars enda uppgift är att arbeta för effektivare energianvändning och att ge råd till regering och riksdag i sådana frågor. Myndigheten bör lyda under Miljödepartementet.

Detta innebär också att vi politiker får ett bättre beslutsunderlag genom att vi får två olika bilder av energiläget, en tillförselorienterad från Energimyndigheten och en användningsorienterad från effektiviseringsmyndigheten.

En effektivare elmarknad

Dagens avreglerade elmarknad är i onödan utformad på ett mycket ineffektivt sätt. Marknaden är ledningsbunden, men ledningarna utnyttjas inte som en marknad. Istället är grundprincipen att skilja näten och marknaden åt. Bakgrunden är ett traditionellt synsätt (med anor från monopoltiden) att el måste handlas med bilaterala avtal mellan köpare och säljare. Vid avregleringen bildades därför en extra marknad med ”leverantörer” som konsumenterna blev tvungna att teckna avtal med. Det är detta avtalstvång som är de nya leverantörernas födkrok. Det skapar möjligheter att mjölka passiva lågförbrukande konsumenter på pengar och använda pengarna för att locka aktiva högförbrukare med lägre priser. Leverantörernas kommersiella roll är alltså att skapa incitament till ineffektiv elanvändning. Detta fenomen förstärks av att konsumenterna kan köpa el till fast pris. Det skapar speciellt förmånliga villkor för konsumenter som förbrukar mycket el när spotpriset är högt. På den nuvarande marknaden kan konsumenterna utnyttja dyr produktionskapacitet utan att själva svara för kostnaden. Därmed saknas också en vilja att betala för nya investeringar och förmåga hos marknaden att balansera utbud och efterfrågan.

Ett grundproblem är att konsumenterna idag har möjlighet att handla fast pris på rörlig mängd. Det gör att effekt i praktiken blir gratis.

Konsumenterna har små incitament att minska effektförbrukning. Hela elsystemet – både produktions- och distributionsapparaten – dimensioneras efter toppbelastning. Ju större ”kostym”, ju dyrare system. Toppbelastningen inträffar i Sverige under kalla vinterdagar. Detta beror på användningen av el för uppvärmning. Kunder som använder elvärme orsakar alltså en ökning av ”kostymen” vars kostnader de dock inte står för själva. Dessa kostnader smetas i stället ut över alla kunder.

Vi måste få en marknad där kunderna betalar för sitt effekttuttag. I förlängningen har inte detta bara stor betydelse för elmarknaden utan också för klimatfrågan och möjligheterna att begränsa koldioxidutsläpp. Det är bara om konsumenterna betalar för effekt som de får tydliga incitament att dra ner på konsumtionen av el när kraftverk med koldioxidpåslag startar. En väl fungerande marknad kan också vara utgångspunkt för en betydligt mer effektiv energi-, miljö-, och klimatpolitik med ett minimum av planstyrning och detaljreglering. Dagens svenska elmarknad har rykte om sig att vara ”världs-

Fel! Okänt namn på

bäst” men fungerar egentligen väldigt dåligt. Därför är det en utmaning med globala perspektiv att reformera just den svenska elmarknaden.

För att komma ifrån dagens problem måste elmarknaden reformeras i grunden. El produceras och konsumeras i samma ögonblick. Villkoren för produktion och konsumtion ändras kontinuerligt. Det innebär att el måste handlas över en spotmarknad och att nätet kan utnyttjas som en marknad för direkthandel av el. Priset på spotmarknaden styrs av tillgång och efterfrågan. För efterfrågan svarar konsumenterna genom att trycka på strömbrytaren.

De utredningar som hittills har diskuterat en reformering av elmarknaden av detta slag har fundamentala brister. Vi vill därför ha en ny utredning som granskar förslaget och på allvar belyser elmarknadens speciella egenskaper och hur el egentligen handlas.

Drivmedel

Transportsektorn skiljer sig på många sätt från den övriga energisektorn, både med avseende på bränslen och styrmedel. Inom el- och värmesektorn är koldioxidskatt eller rätt utformad handel med utsläppsätter ett tillräckligt styrmedel för att få ner koldioxidutsläppen så mycket som önskas och i avsedd takt.

En ”lagom” koldioxidskatt för elproduktion är samtidigt en alltför kraftig medicin för den tunga industrin. Följden av det är att stora delar av den tunga industrin stått helt utanför klimatpolitiken genom ett stort antal undantags- och nedsättningsregler.

I praktiken har inte heller drivmedelssektorn berörts av klimatpolitiken, eftersom höjningen av koldioxidskatten i stort sett genomförts med motsvarande sänkning av energiskatten. Man har alltså bytt namn på en i stort sett oförändrad skatt.

Medan det finns stora skillnader i elproduktion och elkonsumtion även mellan näraliggande länder på ungefär samma ekonomiska nivå, som till exempel Sverige och Danmark, är skillnaderna i vägtrafikmönster relativt små och tenderar dessutom att minska.

Bilen, lastbilen och flygplanet är delar av ett globalt system, och för att det ska vara globalt hållbart krävs en mycket radikal minskning av de rika ländernas utsläpp och bland de rika länderna ännu större minskningar i Sverige.

Exakt hur stor minskningen ska vara ska inte fastställas här, men det torde röra sig om åtminstone 80 procent för transportsektorn.

Om höjda bensinpriser skulle vara enda styrmedlet dit skulle det krävas att priset höjs till åtminstone 60 kr litern, med det enkla antagandet att elasticiteten =1, dvs. att en fördubbling av priset leder till en halvering av försäljningen. Ekonometriska studier ger vid handen att efterfrågan är mindre elastisk än så, dvs. att det krävs en ännu större höjning för att uppnå resultatet.

Höjd skatt på fossila drivmedel kan därför inte som ensam åtgärd klara trafiksektorns klimatmål.

Fel! Okänt namn på

En hållbar global lösning kan inte vara att rika länder behåller sina transportmönster men köper alternativa bränslen från fattiga länder. Etanol från Brasilien kan möjligen för en tid försörja ett litet land som Sverige, men ger inget svar på hur EU ska minska sina utsläpp.

Lika lite kan det vara en huvudsaklig lösning att producera inhemska förnybara bränslen – inte ens i Sverige, ett glest befolkat land som till stor del är skogsbevuxet. Om det ändå skulle gå lever vi i en öppen ekonomi, och det går inte att för svenskarnas räkning reservera bränslen producerade i Sverige. Om det finns ett sug efter förnybara bränslen i Sverige finns det också i vår omvärld.

I en värld med en växande befolkning och växande välstånd finns det växande konflikter om vad marken ska användas till: den ska räcka till mat, farmakemikalier, fibrer, energiråvaror för både el, värme, processbränslen och drivmedel, upprätthållande av biologisk mångfald samt livsviktiga ekosystemtjänster, däribland rent vatten och ren luft.

För att inte drivmedelstillverkning ska ta en orimligt stor andel av resurserna krävs minskad trafik i rika länder, överflyttning från väg och flyg till järnväg och vatten, effektivare fordon och förnybara drivmedel.

Vårt oljeberoende är som allvarligast ifråga om drivmedel till fordon. Dessutom hör bensin och diesel till de miljöfarliga ämnen som hanteras i absolut störst volymer och med stora konsekvenser för miljö och hälsa. Vi behöver både minska den totala förbrukningen och gå över till förnybara alternativ. Vi måste också ställa krav på miljövänligare sammansättning hos produkterna.

Miljöpartiet har mycket bestämt drivit kravet på att alternativa drivmedel ska finnas tillgängliga över hela landet och att det ska finnas tydliga incitament för att använda olika typer av miljöbilar och miljöbättre drivmedel. Skälen är att detta är positivt i sig, att det skapar olika tekniska valmöjligheter för framtiden och att vi vill visa på positiva alternativ när folk klagat över bränslepriserna.

Vi vill däremot inte binda upp oss för en enda lösning. Det är också helt klart att varken etanol, rapsolja eller biogas kan produceras inhemskt i de mängder som krävs för att ersätta all bensin, dieselolja och flygfotogen som används idag. Vi behöver livaktig forskning och utveckling inom området.

Ett grundläggande mål är att minska den samlade förbrukningen av drivmedel genom effektivare motorer, sparsam körstil, bättre logistik, minskad trafik samt omfördelning mellan trafikslagen. I ett längre perspektiv bör vi försöka påverka hur människor och varor rör sig genom medvetet samhällsbyggande och stadsplanering.

Fossila drivmedel och motorer skiljer sig också inbördes åt. Dieselmotorn är effektivare än bensinmotorn, och det går åt mindre olja för att framställa dieselolja än bensin. Koldioxidutsläppen blir därför väsentligt mindre för dieseln. Nackdelen med dieselmotorer är att de släpper ut mer kväveoxider och partiklar, men tekniken utvecklas och denna nackdel kan minska ytterligare med högre krav på drivmedlen.

En utvecklingsväg som förespråkas av många parter är att gå över till syntetiskt producerade drivmedel som ersätter dagens bensin och diesel. Synte-

Fel! Okänt namn på

tiska drivmedel kan produceras ur både fossila råvaror som fossilgas och från förnybara råvaror via förgasning av biobränslen. De kräver ingen ny infrastruktur utan kan användas direkt i dagens mackar och motorer. Det förefaller också troligt att de i stor skala kan produceras till ungefär samma kostnad som vanlig bensin och dieselolja, särskilt om oljepriserna ligger högt. Det viktiga i drivmedelspolitiken är att skynda på den tekniska utvecklingen, låta många blommor blomma och att fort prova lovande lösningar på nischmarknader.

En av flera möjligheter att få in etanol på marknaden är genom låginblandning. Denna begränsas nu till 5 procent av EU-direktiv. Denna gräns är omotiverad och bör oproblematiskt kunna höjas till åtminstone tio procent.

Sverige bör verka för en ändring av direktivet. Både på grund av politiska beslut, där mp i hög grad drivit utvecklingen, och på grund av de stigande oljepriserna, har utsikterna för de förnybara drivmedlen dramatiskt förbättrats de senaste två åren.

Till viss del har också de stigande oljepriserna lett till minskad efterfrågan för de törstigaste jeeparna. Men det finns inget skäl att tro att problemet löser sig självt. Det krävs ett batteri av åtgärder de närmaste åren både av klimatpolitiska skäl och för att minska vår sårbarhet inför kommande oljekriser. Dessa kommer Miljöpartiet att behandla i andra sammanhang såsom den kommande transportpolitiska propositionen.

Stockholm den 3 oktober 2005

Maria Wetterstrand (mp)

Peter Eriksson (mp)

Leif Björnlod (mp)

Barbro Feltzing (mp)

Lotta Hedström (mp)

Ulf Holm (mp)

Mona Jönsson (mp)

Claes Roxbergh (mp)

Karin Svensson Smith (-)

Lars Ångström (mp)

Ingegerd Saarinen (mp)

Åsa Domeij (mp)

Gustav Fridolin (mp)

Helena Hillar Rosenqvist (mp)

Mikael Johansson (mp)

Jan Lindholm (mp)

Yvonne Ruwaida (mp)

Mikaela Valtersson (mp)